

Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки

Рибіна Л.О.

кандидат економічних наук, доцент,
Сумський національний аграрний університет

У статті висвітлено основні особливості інвестиційної сільськогосподарської діяльності. Вони зумовлюються специфікою аграрного виробництва. Запропоновано класифікацію особливостей інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств за факторами впливу на інвестиційний клімат, цілями, напрямками та особливостями інвестиційної діяльності. Виділено основні проблеми гальмування інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, сільськогосподарські підприємства, особливості інвестування, інвестиційна політика, проблеми.

Рыбина Л.А. ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ

В статье освещены основные особенности инвестиционной сельскохозяйственной деятельности. Они обусловлены спецификой аграрного производства. Предложена классификация особенностей инвестиционной деятельности сельскохозяйственных предприятий по факторам влияния на инвестиционный климат, целям, направлениям и особенностям инвестиционной деятельности. Выделены основные проблемы торможения инвестиционной деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, сельскохозяйственные предприятия, особенности инвестирования, инвестиционная политика, проблемы.

Rybina L.O. FEATURES OF INVESTMENT ACTIVITY IN THE AGRARIAN SECTOR OF THE ECONOMY

The main features of investment agricultural activity are highlighted. They are determined by the specifics of agricultural production. The classification of the features of investment activity of agricultural enterprises on the factors of influence on the investment climate, the purposes, directions and features of investment activity is offered. The authors investigated problems of inhibition of investment activity of agricultural enterprises.

Keywords: investment activities, agricultural enterprises, investment features, investment policy, problems.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку сільського господарства вітчизняні підприємства стикаються зі значною кількістю проблем фінансового характеру. Розвиток сільськогосподарського сектору економіки потребує підвищення ефективності виробництва, що неможливе без впровадження нових технологій на базі новітніх досягнень науково-технічного прогресу, залучення інвестицій та впровадження нових напрямів фінансування сільськогосподарських товаровиробників. Вирішення проблеми фінансування інновацій пов'язано з розробленням нових ефективних механізмів залучення коштів з різних інвестиційних джерел.

Інвестиційна діяльність, її інтенсивність та ефективність, а також організаційно-економічний механізм мають свою специфіку для різних регіонів та галузей, що вимагає поглибленого вивчення й дослідження відповідних аспектів. Зазначене є важливим для агропро-

мислового виробництва, оскільки воно спрямоване не лише на досягнення максимальної ефективності, але й на раціональне використання природних ресурсів, матеріально-технічних засобів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей сільського господарства як галузі виробництва займаються багато вчених. Серед них можна виділити М. Дем'яненка, П. Саблука, О. Левандівського, М. Ашінова, В. Белоусова, Л. Смолія.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте дослідження особливостей саме інвестиційної діяльності в аграрній сфері є поодинокими та несистематизованими, що ускладнює подальші наукові розробки та їх впровадження в сільське господарство.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення та узагальнення особливостей інвестиційної діяльності у сільському господарстві, розгляд сучас-

них проблем низької інвестиційної активності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою умовою інвестиційного забезпечення нарощення виробничого сільськогосподарського потенціалу є визначення та застосування інструментів, за допомогою яких здійснюється вплив суб'єкта управління на об'єкт управління з метою досягнення поставленої мети. Зокрема, в нашому випадку важливим інструментом виступає ефективна інвестиційна політика.

Інвестиційна сільськогосподарська політика повинна бути спрямована на:

- стимулювання інвестиційної активності шляхом встановлення пільгового оподаткування для суб'єктів підприємницької діяльності, які інвестуються з внутрішніх джерел;

- розвиток іпотечних відносин, що є досить привабливим для більшості інвесторів, оскільки йдеться про надання під заставу об'єктів, стійких до інфляції;

- зацікавлення фінансово-кредитних установ у залученні їх ресурсів на виробничо-інвестиційні цілі;

- розвиток інвестиційно-інноваційної інфраструктури;

- створення сприятливої нормативно-правової бази для залучення іноземних інвестицій в сільськогосподарську галузь, що матиме велике значення у нарощуванні виробничого потенціалу; при цьому слід враховувати, що не пільги виступають основним критерієм для прийняття рішення щодо інвестування, але й стабільність українського законодавства.

Одним із напрямів інвестиційної політики є формування сприятливих умов для зарубіжного інвестора. Світова практика свідчить про те, що країни з обмеженими бюджетними ресурсами не можуть власними силами вийти з економічної кризи без залучення зарубіжних інвестицій. Збільшення притоку іноземних інвестицій може створити передумови розв'язання багатьох проблем розвитку України та прискорить реформування економіки сільськогосподарської галузі та країни загалом.

Використання таких інвестицій сприятиме формуванню національних інвестиційних ринків, макроекономічній стабілізації економіки і дасть змогу вирішити соціальні програми. Аналіз багатьох документів дає змогу зробити висновок, що правова та інституційна структура іноземних інвестицій виглядає на перший погляд задовільною. Проте зарубіжному інвестору досить важко розібратися у безлічі законодавчих актів та нормативних положень,

які часто суперечать один одному та зазнають постійних змін і доповнень.

Для залучення інвестицій реформи мають спрямовуватися на усунення недоліків стратегії структурного реформування, а не обмежуватися лише положеннями про іноземні інвестиції. В Україні рівень законодавчого забезпечення інвестиційної діяльності ще не можна визнати оптимальним. Інвестор згоден працювати у складних економічних умовах (у більшості країн Західної Європи рівень оподаткування вищий, ніж в Україні), але при цьому мають діяти чіткі правила гри. Їхня зміна часто викликана факторами, які жодним чином не пов'язані з логікою економічних перетворень. Зарубіжні інвестори не вкладають гроші в бізнес, стан якого не можна спрогнозувати хоча б на три-п'ять років.

Суттєвими гальмами для інвесторів також є політична нестабільність, постійні спроби деяких політичних сил розбалансувати ситуацію, створити нездорову ситуацію навколо певних суспільних проблем. Зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій дає змогу виділити інструменти впливу на поведінку зарубіжних інвесторів, такі як політика власності, фіскальні інструменти (податки, субсидії), конвертованість іноземної валюти, контроль над цінами, умови для виконання, секторні обмеження і стимули, змішані інструменти і процедури дозволу.

Інвестування означає витрачання частини доходу на відтворення суспільного чи індивідуального капіталу, кінцевою метою якого є одержання нових, більш високих прибутків або соціального ефекту в майбутньому. Інвестиційні ресурси є всіма формами капіталу, які залучаються для здійснення вкладень в об'єкти реального і фінансового інвестування. Формування інвестиційних ресурсів є основною умовою здійснення інвестиційного процесу. Інвестування капіталу в реальні проекти та фінансові інструменти вимагає попереднього його формування у необхідному обсязі, без чого інвестиційний процес є неможливим.

Інвестиції поділяються на:

- вкладення коштів у засоби виробництва (реальні інвестиції);

- фінансові інвестиції (кошти підприємств та бюджетні кошти, які спрямовуються на відтворення капіталу, кредитні ресурси банків, цінні папери, заощадження населення, кошти зарубіжних інвесторів);

- інтелектуальні інвестиції (авторські права, ноу-хау, ліцензії, досвід, кваліфікація, знання тощо).

Наведена сукупність інвестиційних ресурсів і складає інвестиційний потенціал галузі, процес формування якого значною мірою пов'язаний з процесом первинного накопичення капіталу в рамках окремих підприємств. На жаль, зростання обсягів інвестиційних ресурсів не супроводжується розвитком інвестиційної діяльності безпосередньо на підприємствах. Причин тому багато, і вони відомі, але основною причиною такого стану, на нашу думку, є те, що на виробництві не створені умови для розвитку інвестиційної діяльності. Перш за все не підготовленими є фахівці і керівники, неповністю вирішені питання реформування галузі в економічно-соціальному аспекті, переважає витратна економіка. Внаслідок цього майже половина обсягу інвестицій здійснюється не у виробництво, а у сферу посередницької діяльності. І дійсно, в сучасних умовах торгувати сільськогосподарською продукцією набагато вигідніше, ніж виробляти її.

Розвиток інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств гальмують труднощі (економічні, податкові) здійснення підприємницької діяльності, які характеризуються загальною складною політико-економічною ситуацією в країні, необґрунтованими адміністративними бар'єрами, корупцією і надмірним регулюванням. Негнучкий ринок землі у поєднанні з низьким рівнем освіти і браком молодих, ділових, інноваційних фермерів стримують утворення ефективної структури господарської діяльності в сільському господарстві і призводять до невикористаного потенціалу збільшення продуктивності і диверсифікації у сільській місцевості.

Країна посідає 96 місце зі 189 в рейтингу «Ведення бізнесу» Світового банку за 2015 рік. Незважаючи на незначне підвищення в рейтингу завдяки реформам, що були зареєстровані у 8 сферах, Україна, як і раніше, відстає від усіх країн регіону. У світовому масштабі ділове середовище в Україні можна порівняти з Філіппінами, Домініканською Республікою, Шрі-Ланкою. Україна також посідає досить низькі місця в інших рейтингах ділового середовища, деякі з яких навіть показують наявність ознак спаду. Україна посідає 76 місце за Глобальним індексом конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index – GCI) за результатами 2014-2015 років порівняно з 73 місцем, яке вона посідала двома роками раніше [1].

Сільські території – це місце не тільки виробництва, але й проживання і роботи зна-

чної частини населення України. Відповідно, велика увага повинна приділятися сталому розвитку сільськогосподарського сектору з урахуванням соціальних наслідків проведення реформ соціального та економічного характеру. Для збереження довгострокового виробничого сільськогосподарського потенціалу і залишення сільської місцевості привабливою для життя розвиток сільського господарства не повинен супроводжуватися шкодою для навколишнього середовища і природних ресурсів. Виснаження і дегенерацію природних (біологічних) ресурсів, які широко застосовуються у сільськогосподарському виробництві, унеможливають ефективне управління природними ресурсами, а також розвиток біоенергетики.

Саме тому виникає питання не про збільшення обсягу інвестицій, а про їх ефективне використання і досягнення економічного зростання. Сьогодні пріоритетними для сільськогосподарської галузі стають якісний склад, покращення структури та напрямів розподілу інвестиційних ресурсів, а саме спрямування їх в інноваційні технології [2].

Водночас для того, щоб бути привабливим для потенційних інвесторів, сільськогосподарське підприємство повинне характеризуватися наявністю внутрішніх і зовнішніх можливостей залучати та використовувати інвестиційні ресурси для свого розвитку, а також забезпечувати максимізацію економічного ефекту суб'єктам інвестування за мінімального інвестиційного ризику [3].

Узагальнюючи багаторічний досвід інвестування сільського господарства, досягнення вчених-економістів, які досліджували ці проблеми, а також власний досвід автора, пропонуємо класифікацію особливостей інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств (рис. 1).

Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств значною мірою залежить від ролі й місця аграрної галузі в системі агропромислового комплексу, а насамперед це стосується характеру економічних відносин між сільським господарством та іншими сферами АПК. Основними цілями інвестування є отримання прибутку, збереження капіталу або досягнення соціального ефекту.

Проте діяльність сільського господарства відрізняється значною залежністю від природно-кліматичних умов, невідповідністю робочого періоду та періоду виробництва, сезонністю, використанням біологічних організмів, що значною мірою обумовлює

інвестиційний клімат в галузі і висуває на передній план специфічні цілі інвестування, такі як відтворення родючості земель та забезпечення нормального функціонування біологічних організмів. Крім того, метою інвестування аграрного виробництва є забезпечення продовольчої безпеки держави, що, як свідчить досвід країн Європейського Союзу, може вступати в конфлікт з вимогами отримання прибутку.

Важливою особливістю інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств є їх потреби в інвестуванні соціальної сфери та інфраструктури сільського господарства, адже сучасна аграрна економіка є не лише галуззю виробництва, але й спо-

собом життя сільського населення. Нерозривність побуту та виробництва обумовлює необхідність будівництва й розвитку шкіл, дитячих дошкільних закладів, закладів побутового обслуговування, торговельної мережі, автомобільних та залізничних шляхів сполучення, газо-, водо- та електропостачання тощо. Тому специфічною метою інвестиційної діяльності в сільському господарстві є соціальний захист та забезпечення сільського населення, що обумовлюється нерозривністю аграрного виробництва та способу життя сільського населення.

Особливості сучасного стану аграрної сфери зумовлені тим, що до початку реформ держава брала істотну участь у фінансуванні

Рис. 1. Класифікація особливостей інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств

капітальних вкладень в сільське господарство, а сьогодні вона практично усунулась від цього. Також не було створено відповідної регулюючої підтримки, зокрема не сформовано відповідний сприятливий інвестиційний клімат [4], хоча окремі елементи регулювання сьогодні активно використовуються (спеціальний режим оподаткування, цінове регулювання, спеціальна кредитна підтримка).

Особливостями інвестиційної діяльності є наявність різноманітних форм господарювання на селі, а також таких специфічних суб'єктів господарювання, як присадибні господарства населення. Хоча більшість фахівців не відносить їх до складу АПК, вони виробляють суттєві обсяги продукції, що зумовлює необхідність їх урахування в аграрній інвестиційній політиці держави.

Все викладене обумовлює специфічні напрями інвестування сільського господарства, перш за все з метою збільшення обсягів виробництва та продуктивності, підвищення родючості земель, підтримки біологічного потенціалу рослин і тварин, фінансування

соціальної сфери та інфраструктури, фінансового оздоровлення підприємств тощо.

Висновки з цього дослідження. Сучасний стан сільськогосподарського виробництва та тенденції залучення інвестицій для його розвитку свідчать про необхідність перегляду інвестиційної політики у сільськогосподарській галузі. Її цілі повинні враховувати особливості сільськогосподарського виробництва і, відповідно, бути спрямованими на відтворення родючості земель, забезпечення нормального функціонування біологічних організмів, забезпечення продовольчої безпеки держави, а також на соціальний захист та забезпечення нормальних умов життя населення сільських місцевостей. Врахування факторів специфіки інвестиційної діяльності в сільському господарстві, на нашу думку, допоможе досягти ефективної роботи галузі, раціонального використання інвестиційних ресурсів, створення сприятливого інвестиційного клімату. Для реалізації інвестиційної політики повинні бути розроблені відповідні інструменти, що є подальшими напрямками дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/16025>
2. Смолій Л. Інвестиційне забезпечення аграрних підприємств регіону / Л. Смолій // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 65-67.
3. Боярко І. Оцінка інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання / І. Боярко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 90-99.
4. Політика щодо інвестування у сільське господарство: Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.oecd.org/globalrelations/Agricultural_Investment_Policies_Ukraine_UKR.pdf